

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

2001 metai

2

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2001

2

VILNIUS 2002

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2001

2

VILNIUS 2002

UDK 947.45
Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS

Vilniaus universitetas

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ

Lietuvos istorijos institutas

Bronius MAKASKAS

Lenkijos MA istorijos institutas

Edmundas RIMŠA

Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS

Milervilio universitetas

Redakcinės kolegijos adresas:
Kražių g. 5, 2001 Vilnius
<http://www.istorija.lt>

ISSN 0202-3342

© Lietuvos istorijos institutas, 2002
© Straipsnių autoriai, 2002

ŽYDRŪNAS MAČIUKAS

KAŲ APIE LIETUVĄ ŽINOJO XV A. VOKIEČIŲ POETAS IR DIPLOMATAS OSWALDAS VON WOLKENSTEINAS (1377–1445)?

Įvadas

Viduramžių epochoje Lietuva palaikė pakankamai intensyvius, tiesa, daugeliu atvejų vienpusiškus karinius santykius su krikščioniškąja Europa. Šių santykių dėka susiformavo nemaža istorinių šaltinių grupė, kurią mes sąlyginai galėtume pavadinti europiečių žinios apie Lietuvą, Lietuvos paminėjimai viduramžiškuose Europos šaltiniuose. Šie šaltiniai dažnai esti fragmentiški ir ne visada išsamūs, tačiau kai kuriais atvejais papildo iki tol turėtą informaciją. Pavyzdžių čia tikrai netrūksta¹. Šio tipo šaltinius tyrinėjo daugelis lietuvių istorikų: V. Biržiška, A. Janulaitis, P. Klimas, J. Jakštas, Z. Ivinskis, J. Jurginis, A. Šidlauskas, E. Gudavičius, A. Nikžentaitis ir kiti². Jų darbai daugelį minėtų šaltinių įvedė į mokslinę apyvertą. Tačiau istorinių tyrinėjimų eigoje atsiranda naujų duomenų, naujų autorių ir jų kūrinių.

Vienas tokių naujų ir mūsų istoriografijai beveik nežinomų autorių yra vėlyvųjų viduramžių minezingeris Oswaldas von Wolkensteinas (1377–1445), savo kūrinuose ne kartą minėjęs Prūsijos ir Lietuvos vardus bei čia lankęsis. Oswaldas nepaliko savo pažinties su Lietuva aprašymo, kaip, pvz., Ghillebertas de Lannoy,

¹ A. Nikžentaitis, *Gediminas*, Vilnius, 1989, p. 98–105 (Pilypo de Mezjero kūrinio interpretacija); jau chrestomatiniu pavyzdžiu tapęs Ghilleberto de Lannoy kelionės įvertinimas.

² Žr. I nuorodą; P. Klimas, Ghillebert de Lannoy. Dvi jo kelionės Lietuvon Vytauto Didžiojo laikais (1413–1414 ir 1421 metais), *Praeitis*, 1933, t. 2; A. Janulaitis, Enėjas Silvius Piccolomini bei Jeronimas Pragiškis ir jų žinios apie Lietuvą XIV–XV amž., *Hum. m. fak. raštai*, t. 3, Kaunas, 1928; Z. Ivinskis, Suchenvirto poezija, *Rinktiniai raštai: Istorijos šaltinius tyrinėjant. Lietuvos kraštas ir kaimynai. Senovės lietuvių tikėjimas ir kultūra*, Roma, 1986, p. 79–80; *Kraštas ir žmonės: Lietuvos geografiniai ir etnografiniai aprašymai (XIV–XIX a.)*, parengė J. Jurginis, A. Šidlauskas, Vilnius, 1983 ir kiti darbai.

tačiau mums jo paminėjimai taip pat yra reikšmingi, nes juos paliko informatyvią poziciją turintis asmuo, be to, parodo jų atsiradimo aplinkybes. XV a. pradžios faktų sekoje jie yra pakankamai svarbūs. Lietuviškoje mokslinėje literatūroje, kuria rėmėmės rengdami straipsnį, apie Oswaldą von Wolkensteiną radome vos keletą fragmentiškų užuominų. Bene pirmoji jų yra trumpa dr. A. Šešplaukio žinutė straipsnyje apie vokiečių literatūros istoriją³. Naujausioje istoriografijoje Oswaldą fragmentiškai, su kai kuriais netikslumais apie jo kūrybinį palikimą savo straipsnyje mini Jūratė Trilupaitienė, tačiau ji neaptaria jo ryšių su Lietuva⁴. Kiek kitokia situacija austriškoje ir vokiškoje istoriografijoje. Oswaldo kūryba, jo asmenybė, gyvenimo karjera sulaukė didžiulio tyrinėtojų dėmesio. Ypač stiprūs Oswaldo „palikimo“ tyrimų centrai įsikūrę Austrijos Graco universitete (vadovas prof. Antonas Schwobas⁵) bei Vokietijoje, Frankfurte prie Maino veikianti Oswaldo von Wolkensteino mokslinė draugija (*Oswald von Wolkenstein Gesellschaft*), leidžianti netgi savo metraštį. Matydami lietuviškos istoriografijos spragą, remdamiesi jau atliktais, pirmiausia prof. A. Schwobo, tyrimais bei juos papildę, manome, kad straipsnio problema yra aktuali mūsų istoriografijai. Norėdami ją išanalizuoti, išskėlėme tikslą pristatyti Oswaldo von Wolkensteino biografiją, jo kūrybinį palikimą, o kartu pabandėme rekonstruoti minezingerio lituanistiką.

Oswaldo von Wolkensteino asmenybė ir kūryba

Sintetinėse vokiečių literatūros istorijos studijose Oswaldas von Wolkensteinas pristatomas kaip riteris, dainius, diplomatas, valstybės veikėjas, vienas geniausių vėlyvųjų viduramžių vokiečių poetų ir kompozitorių. Keliaujantis riteris, vėliau diplomatas ir piligrimas aplankė beveik visą Europą, nuvyko net į Šventąją Žemę. Jis buvo Šventosios Romos imperijos imperatoriaus Zigmanto Liuksemburgiečio pasiuntinys, draugas, vienas įtakingiausių patarėjų. Jo svarbą ir reikšmę Zigmanto aplinkoje geriausiai įrodo 1431 m. jam įteiktas garsusis Drakono ordinas. Per savo gyvenimą jis dalyvavo svarbiausiuose XV a. pirmosios pusės politiniuose įvykiuose: kovojo su turkais, maurais, husitais, aktyviai dalyvavo Konstanco bažnytiniame susirinkime,

³ A. Šešplaukis ir kiti, Vokietija: vokiečių literatūra, *Lietuvių enciklopedija*, t. 34, Boston, 1966, p. 487.

⁴ J. Trilupaitienė, Apie Lietuvos vėlyvųjų viduramžių muzikos istorinius šaltinius, *Menotyra*, 2001, Nr. 3, p. 19: „Į Ordino pilis ir ypač Marienburgą atvykdavo labai daug riterių iš Europos. Su jais atvykdavo trubadūrai ir minezingeriai. Čia lankėsi ir Oswaldas von Wolkensteinas, kurio dalis kūrybos išliko „Locheimer“ dainų knygoje. Šis iš Austrijos kilęs minezingeris buvo plačiai išgarsėjęs kaip lyrinių dainų kūrėjas“.

⁵ Prof. A. Schwobas yra vienas didžiausių Oswaldo biografijos ir kūrybos autoritetų, moksliniuose tyrimuose pirmasis atskleidęs Oswaldo ryšius su Prūsija bei Lietuva.

buvo aktyvus Tirolio bajorų lygos narys. Vokiečių literatūros istorijoje Oswaldas von Wolkensteinas šalia Walterio von der Vogelweides, vadinamas žymiausiu ir paskutiniu vokiečių minezango atstovu⁶. Ne mažiau reikšmingas jis ir vokiečių muzikos istorijai, nes naujai pažiūrėjo į teksto ir melodijos ryšį, sujungdamas savo kūryboje skirtingų stilių bruožus⁷.

Kartu su juo baigėsi poetų-riterių epocha. Kai kurių kritikų teigimu, vokiečių literatūros istorijoje, laikotarpyje tarp Walterio von der Vogelweides ir J. Goethės, Oswaldas yra bene žymiausias vokiečių poetas⁸. Svarbu ir tai, jog lyginant su kitais vokiečių minezingeriais, jo biografija bene geriausiai atkuriamą. Maža to, Oswaldas atveju susiduriame su gausia ikonografija: išliko dvi jo miniatiūros paties redaguotose ir parengtuose dainų rankraščiuose⁹. Tai vadinamosios Konstanco ir Volfenbiutelio miniatiūros, kuriose jį galime identifikuoti pagal tai, kad nėra dešinės akies. Seniausias jo atvaizdas XV a. pradžioje buvo iškaltas Brikseno katedros reljefe, vaizduojančiame piligriminę kelionę į Šventąją Žemę¹⁰. Tačiau svarbiausias yra Antonio Pisano-Pisanello 1432 m. nutapytas Oswaldo portretas – pirmas autentiškas poetomenininko atvaizdas vokiečių dailės istorijoje¹¹.

Oswaldas von Wolkensteinas gimė pietų Tirolyje 1377 m. pradžioje, tikriausiai Schöneck im Pustertal pilyje, Fridricho von Wolkensteino ir Kotrynos Villanders šeimoje¹².

⁶ M. Wehrli, *Geschichte der deutschen Literatur im Mittelalter von den Anfängen bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Stuttgart, 1997, S. 747; *Deutsche Literaturgeschichte in Bildern*, Bd. 1, hrsg. G. Albrecht u. a., Leipzig, 1969, S. 82–83.

⁷ Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, in Text und Melodien neu übertr. und komment. von Klaus J. Schönmetzler, München, 1979 (toliau – Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*), S. 4: „Als erster Musiker im deutschen Sprachraum liess er weltlich Lieder mehrstimmig erklingen, als erster verband er Text und Melodie zur kompositorischen Einheit, erfand er das moderne Kunstlied. Und auch hier ein Reichtum ohnegleichen: Gotische Strenge und Renaissance – Virtuosität, Volksliedton und Gassenhauerschwingung, und ein hühnes, oft über Jahrhunderte vorgeifendes Espressivo“.

⁸ G. von Wilpert, *Deutsches Dichterlexicon*, Stuttgart, 1988, S. 604; M. D. Schlosser, *Atlas zur deutschen Literatur*, München, 1996, S. 83; V. Meid, *Metzler Literatur Chronik: Werke deutschsprachiger Autoren*, Stuttgart, 1993, S. 81–82: „der letzte grosse Lyriker des Mittelalters“; H. A. und E. Frenz, *Daten deutscher Dichtung. Chronologischer Abriß der deutschen Literaturgeschichte*, Bd. 1: von den Anfängen bis zum Jungen Deutschland, München, 1995, S. 77: „Eins der elementarsten poetischen Genies Deutschlands“.

⁹ Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 462–463.

¹⁰ A. Kapfer, Oswald von Wolkenstein – seine bildlichen Darstellungen und die Handschriften A und B als Zeugnisse bildender Kunst im mittelalterlichen Tirol, <http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/deuph/lv/ss97/schwob/o2.htm>

¹¹ A. Niderstatter, *Österreichische Geschichte, 1400–1522. Das Jahrhundert der Mitte: an der Wende vom Mittelalter zur Neuzeit*, Wien, 1996, S. 406.

¹² Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 458. Dėl jo gimimo vietos yra tam tikrų spėliojimų, taip pat minimi ir Trostburgas, Sabenas, Volkenšteinas, žr. W. Vocke, *Daten der deutschen Literatur. Oswald von Wolkenstein: Lebensdaten Werk*, <http://www.uni-karlsruhe.de/~za874/homepage/oswald.htm>.

Manoma, kad dėl gimdymo traumos ar nelaimingo atsitikimo vaikystėje jis visam gyvenimui liko vienaakis. Oswaldas buvo antras sūnus šeimoje, o tai daugiausia nulėmė visą tolesnį jo gyvenimo kelią. Kaip pats teigia autobiografinėje dainoje „Es fügt sich“, 10 metų amžiaus¹³, apie 1387 m., jis paliko tėvų namus tapdamas keliaujančio riterio ginklanešiu. Jau XIV a. pabaigoje prasideda pirmosios Oswaldo kelionės po Europą. XIV a. pabaigoje jis apsilanko Skandinavijoje, Anglijoje, Škotijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Sicilijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Prūsijoje, ir kas svarbu mums, Lietuvoje¹⁴. Tikėtina, kad 1396 m. rugsėjo 28 d. O. Wolkensteinas dalyvavo nesėkme pasibaigusiame mūšyje su turkais ties Nikopoliu¹⁵. 1400 m. mirus tėvui jis grįžo į Tirolių. Santykiai šeimoje po tėvo mirties buvo itin įtempti, trys Fridricho von Wolkensteino sūnūs konfliktavo dėl palikimo, nesutarimai peraugdavo net į kruviną kovą. Šeimos problemos netrukdė Oswaldui pasinerti į to meto politinius įvykius – 1401 m. jis dalyvavo nesėkmingame romėnų karaliaus Ruprechto Wittelsbacho žygyje į Italiją. 1402–1404 m. Oswaldas leidžiasi į prekybinę ekspediciją Juodojoje jūroje. 1409–1410 m. jis išvyko į svarbiausią gyvenimo kelionę – aplankė Šventąją Žemę, o per Sinajaus pusiasalį pasiekė net Egiptą¹⁶. 1412–1413 m. Oswaldas dalyvavo Zigmanto Liuksemburgiečio žygyje prieš Veneciją¹⁷. 1413 m. liepos 28 d. Zigmantui lankantis Briksene įvyko asmeniškasis karaliaus ir minezingerio susitikimas, nulėmęs tolesnę Oswaldo karjerą. Ypač tam padėjo 1414–1418 m. vykęs bažnytinis Konstanco susirinkimas¹⁸. Vokiečių istoriografijoje dar neseniai buvo teigiama, kad į Konstanca minezingeris atvyko 1415 m. vasario mėn. kartu su Tirolio atstovų delegacija, vadovaujama hercogo Fridricho IV¹⁹. Tai paneigė istoriko Vilhelmo Baumo tyrinėjimai, kai buvo nustatyta, jog 1415 m. vasario 16 d. Oswaldas oficialiai stojo į Zigmanto Liuksemburgiečio tarnybą, tuo tarpu Fridrichas IV tuo metu dar viešėjo Elzase²⁰. Nuo 1415 m. pradžios pastebime staigų Oswaldo karjeros kilimą bei naujų kelionių,

¹³ Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 329: „Es fügt sich do ich was uon zehen jaren alt/ ich wolt besehen wie die werlt wer gestalt/ mit ellend armüt mangel winkl haiss und kalt/ hab ich gebawt bei cristen kriechen haidden/ Drey pfenning jndem peutel und ein stücklin brot/ das was von haim mein zerung do ich loff jn not.“; M. Wehrli, min. veik., p. 747; *Deutsche Lyrik von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Bd. 2: Gedichte 1300–1500, hrsg. von Eva Willms und H. Kiepe, München, 2001, S. 27; W. Wucherpfennig, *Geschichte der deutschen Literatur von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Stuttgart, 1996, S. 55.

¹⁴ *Scriptores rerum Prussicarum*, hrsg. T. Hirsch, M. Töppen, E. Strehlke (toliau –SRP), Leipzig, 1863, Bd. 2, S. 161, 173–174; Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 458; M. D. Schlosser, min. veik., p. 82.

¹⁵ SRP, 1866, Bd. 3, S. 208.

¹⁶ A. Niederstätter, min. veik., p. 407.

¹⁷ Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 458.

¹⁸ *Metzler Autoren Lexicon: Deutschsprachige Dichter und Schriftsteller vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, hrsg. von B. Lutz, Stuttgart, 1994, S. 957.

¹⁹ Ten pat., p. 458.

²⁰ W. Baum, *Cisár Zikmund: Kostnice, Hus a valky proti Turkům*, Praha, 1996, s. 130–131.

dabar diplomatių, pradžia: 1415 m. vasarą su diplomatiu pavedimu jis išvyko į Angliją, Škotiją bei Airiją, rugpjūčio mėn. lankėsi Portugalijoje, o 1415 m. rugpjūčio 21 d. dalyvavo Ceutos miesto užgrobime²¹. Vasaros pabaigoje jis aplankė Grenados karalių Jusufą III, o jau rugsėjo 18 d. Oswaldas sutiko Zigmantą Aragono ir Sicilijos karaliaus Ferdinando I rezidencijoje Perpinjane, kur vyko Zigmanto Liuksemburgiečio ir Ferdinando Aragoniečio derybos dėl popiežiaus Benedikto XIII abdikacijos²². Tuo laiku, greičiausiai dėl kūrybinės, o ne diplomatinės veiklos, jis sulaukia ir pirmo viešo pripažinimo – Aragono karalienė Eleonora įteikė jam Grifo ordiną, pavaizduotą garsiajame 1432 m. portrete. Po derybų, 1415 m. lapkritį, kartu su Zigmanto palyda Oswaldas paliko Perpinjaną, o jau 1416 m. kovo pradžioje atvyko į Paryžių. 1416 m. vasarą Konstance Oswaldas susipažino su Margarita von Schwangau, kurią vedė 1417 m. vasaros pabaigoje. Dėl prasidėjusių Tirolio riterių konfliktų su hercogu Fridrichu, 1417 m. rudenį minezingeris grįžo į gimtinę, papildydamas opozicijos hercogui gretas. 1419 m. pradžioje jis išvyko į Budą pas Zigmantą. To meto Centrinės Europos politiniai įvykiai paliko savo antspaudą ir Oswaldo biografijoje. Kilus husitų sąjūdžiui Čekijoje, 1420 m. rugsėjo mėn. – 1421 m. kovo mėn. jis dalyvavo I kryžiaus žygyje prieš husitus. 1420 m. lapkričio 1 d. viename istoriniame šaltinyje minimas kažkoks *Wolkensteiner*, tikėtina Oswaldas – Vyšegrado pilies netoli Prahos gynėjas. Žygio išpūdžius jis aprašė dainoje „Hussitenlied“²³. Tolesni įvykiai nebuvo jam sėkmingi. Dėl turtinių konfliktų su Martinu Jegeriu, bendrai valdžiusiu Hauenšteino pili, bei dėl politinių pažiūrų, nuo 1421 m. rudens iki 1422 m. kovo 18 d. kalintas Innsbroke ir tik už nemenką užstatą paleistas. 1422 m. rugpjūtį Oswaldas atvyko į Budą pas Zigmantą. Tuo kritiniu laiku Oswaldą rėmė ne tik Zigmantas, bet ir Reino pfalcgrafas Liudvikas III. 1422 m. viduryje – 1425 m. pradžioje Oswaldo itineraras sunkiau rekonstruojamas. Žinome, kad 1422 m. pabaigoje jis dar buvo Zigmanto draugijoje Bratislavoje. 1423 m. pirmoje pusėje grįžo į Tirolį, dalyvavo Tirolio riterių sąjungos įkūrimo. 1424 m. pradžioje jį vėl randame Zigmanto dvare Vengrijoje, o 1425 m. kovą – vėl tėvynėje. Šių kelionių metu jis vis dėlto sugeba atsidėti ir kūrybai – vadinamojo rankraščio A redakcija prasidėjo 1423 m. (užbaigta 1425 m.).

1427 m. pradžios – 1428 m. pirmosios pusės laikotarpis Oswaldo biografijoje iškyla kaip naujas kelionių ir misijų periodas. Šiuo metu jis aplankė daugelį svarbiausių Vokietijos žemių ir miestų: Vestfaliją, Bavariją, lankėsi Miunchene, Ulme, Zalcburge, Kelne, Fiurstenberge, Heidelberge²⁴. Deja, dėl gausesnės informacijos stokos

²¹ Ceuta – maurų miestas (dabartinio Maroko teritorijoje), įsikūręs pietiniame Gibraltaro sąsiaurio rage, po 1415 m. užėmimo priklausęs Portugalijos karalystei.

²² W. B a u m, Cisař Zikmund, p. 153–154.

²³ Fr. Š m a h e l, *Husitská revoluce*, Sv. 3: Kronika válečných let, Praha, 1993, s. 64–65.

²⁴ Oswald v o n W o l k e n s t e i n, *Die Lieder*, S. 460. Istoriografijoje tas laikas vadinamas „Deutschlandreise“ periodu.

negalime paaiškinti jo kelionių motyvų. Galima būtų spėti, kad tai susiję su jo kaip minezingerio karjera, menine kūryba ir panašiai. Turima duomenų bazė negali nieko pasakyti apie jo ryšius su Zigmantu, taigi diplomatinių misijų atvejis lieka menamas. Faktą, kad Oswaldas keliavo kaip minezingeris, suponuoja ir jo aplankytų asmenų ratas, o tai žymūs to meto Šventosios Romos imperijos dvasiniai ir pasaulietiniai lyderiai – Zalcburgo arkivyskupas Eberhardas IV, pfalcgrafas Liudvikas III, Kelno arkivyskupas Dietrichas von Morsas, Julicho ir Bergo hercogas Adolfas ir kiti. Tik 1428 m. balandžio mėn. Oswaldas vėl ilgesniam laikui grįžo į Tirolių.

XV a. 3-iojo dešimtmečio pabaigoje vėl suintensyvėjo Oswaldo ryšiai su Zigmantu Liuksemburgiečiu. 1430 m. liepos mėn. minezingeris atvyko pas Zigmantą į Vieną. Nuo to momento beveik ištisus metus Oswaldas nuolat buvo Zigmanto aplinkoje: dalyvavo Niurnbergo imperijos seime, lydėjo valdovą jo kelionėje į Italiją. Artimi kontaktai su imperatoriaus aplinka netrukus davė savo vaisius – 1431 m. balandžio 14 d. Oswaldas buvo apdovanotas Drakono ordinu, kurio kavalieriai buvo artimi ar reikalingi Zigmantui Liuksemburgiečiui žmonės: Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas, Austrijos hercogas Ernestas, Serbijos kunigaikštis Steponas, Valakijos kunigaikštis Vladas II Drakula, italai Brunas de la Scala iš Veronos, Marsilijus Karrera iš Paduvos, iš viso 24 kavalieriai. Viena vertus, tai buvo Zigmanto prielankumo gestas, atlygis už ankstesnę Oswaldo tarnybą, kita vertus, ordinas buvo suteiktas ir su nemenku rezervu – tuo metu Vokietijoje Oswaldas jau buvo pagarsėjęs kaip minezingeris, todėl jo dalyvavimas politikoje galėjo naudingai pasitarnauti Zigmantui²⁵. Istoriniai faktai tik patvirtina tai. Prasidėjus Zigmanto vainikavimo imperatoriumi procesui, 1432 m. sausio-vasario mėn. Oswaldas vedė derybas Piačenzoje, Parmoje²⁶, kiek vėliau 1432 05 18 – 06 04 kartu su kitu Zigmanto aplinkos intelektualu dr. Mikalojumi Stoku Oswaldas derėjosi su Bazelio bažnytinio susirinkimo delegatais. Zigmantui ilgą laiką apsistojus Sienoje 1432 m., šiame mieste lankęsis italų dailininkas A. Pisano-Pisanello nutapė ne tik garsųjį Zigmanto Liuksemburgiečio portretą, bet ne mažiau įspūdingą jo diplomato ir minezingerio portretą. 1433 m. gegužės 31 d. Oswaldas dalyvavo Zigmanto Liuksemburgiečio vainikavimo Šventosios Romos imperijos imperatoriumi išskilmėse Romoje. Zigmanto delegato pareigų Oswaldas neapleido ir vėlesniais metais, štai 1434 m. vasarą ir rudenį imperiniame Ulmo seime Oswaldas dirbo kaip vienas iš kelių imperatoriaus atstovų. Veikiausiai už tai 1434 m. liepos 17 d. imperatorius dovanavo Oswaldui Schwangau leną, tokiu būdu pakeldamas minezingerį į garbingą imperijos riterio rangą. Zigmanto valdymo pabaigoje Oswaldo ryšiai su imperatoriumi sumažėjo, o po jo mirties 1437 m. gruodžio 9 d. Oswaldas-diploma-

²⁵ W. B a u m, Cisař Zikmund, p. 66.

²⁶ Beje, čia neapsieita ir be kuriozinių atsitikimų – į Parmą vykstančią Zigmanto delegaciją prie Ronciglione užpuolė pakelių plėšikai, laimė, tas incidentas Oswaldui baigėsi laimingai.

to karjera žymiai sumenkėjo. Iš politikos jis, tiesa, nepasitraukė, dalyvavo Tirolio riterių sąjungos veikloje. Oswaldas dirbo jų atstovu, vadovavo kelioms diplomatinėms misijoms pas Austrijos hercogą Zigmantą, Cilli grafą. Tačiau tarptautiniu lygiu jis daugiau nepasireiškė. Atvykęs į Merano mieste vykusį riterių susirinkimą, 1445 m. rugpjūčio 2 d. Oswaldas Wolkensteinas mirė. Jis palaidotas Noištifo vienuolyno bažnyčioje.

Kūrybinis Oswaldo palikimas yra gausus ir pakankamai gerai išlikęs, yra žinoma apie 130 jo sukurtų dainų²⁷. Kaip jau minėta, jam pačiam dalyvaujant ir redaguojant išliko du jo sudaryti dainų rankraščiai, istoriografijoje įvardijami A ir B rankraščiais. Senesnis, A rankraštis, saugomas Vienos bibliotekoje, antrasis, B rankraštis, atsiradęs 3-iojo dešimtmečio pabaigoje, – Insbruke. Po minezingerio mirties sudarytas ir trečiasis C rankraštis, taip pat saugomas Insbruke. Jais remiantis Oswaldo kūryba buvo dažnai leidžiama, nors vokiečių kultūroje neturėjo tokio fenomenalaus populiarumo kaip, pavyzdžiui, Walterio von der Vogelheidės „Unter den Linden“. Antra vertus, jo kūrybos negalima traktuoti kaip pasenusios ar senamadiškos XV a. poezijos kontekste²⁸. Literatūros istorijos kritikai ir Oswaldo kūrybos tyrėjai pateikė nemažai įrodymų apie šio minezingerio kūrybos naujumą, formų ir žanrų įvairovę, turtingą kalbą. Pirmiausia Oswaldas von Wolkensteinas itin talentingai komponavo žodžio ir muzikos dermę, kūryboje derino skirtingų stilių: gotikos griežtumo, renesanso grakštumo, liaudies dainų formas. Pagal poetinės kūrybos žanrus jo palikimas skirstomas į keletą dainų tipų. Austrų literatūros istorikas B. Balzeris Oswaldo kūryboje išskyrė meilės, autobiografinį, religinį, didaktinį, politinį dainų tipus²⁹. Meilės lyrika ar meilės tematika dominuoja, ir tai suprantama, nes autorius atvirai deklaravo meilę gyvenimui, meilę moteriai³⁰. Reikšmingą vietą Oswaldo kūryboje užima kūriniai, atspindintys jo gyvenimo kelią, asmeninius pergyvenimus ir refleksijas. Juose pakankamai aiškiai reiškiamas autoriaus požiūris į įvairius reiškinius, autoironija. Autobiografinio žanro kūriniai artimai susiję su politine tematika. XV a. pirmos pusės istoriniai įvykiai nelieka už Oswaldo dėmesio ribų. Pakanka čia paminėti politinę dainą prieš Čekijos husitus „Hussitenlied“, autoriaus ironišką požiūrį į Konstanco susirinkimo laikų

²⁷ *Deutsche Literatur in Schlaglichtern*, hrsg. von B. Balzer, Wien, 1990, S. 101.

²⁸ Tai mėginama daryti lenkų ar rusų autorių vokiečių literatūros istorijos darbuose.

²⁹ *Deutsche Literatur in Schlaglichtern*, S. 101

³⁰ E. u. E. v o n B o r r i e s, *Deutsche Literaturgeschichte*, Bd. 1: Mittelalter, Humanismus, Reformationszeit, Barok, München, 1991, S. 222. Ne mažiau svarbią įtaką galėjo daryti ir istoriografijoje minėti Zigmanto Liuksemburgiečio dvaro ryšiai su laisvo elgesio moterimis, žr. Fr. P a l a c k y, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, Praha, 1937, Sv. III, s. 610–611. Pagal vieną XV a. pasakojimą, užrašytą A. S. Piccolominio, Zigmantas yra pasakęs Eugenijui IV: „Yra trys dalykai, Šventas Tėve, kuriais mes skiriamės, ir trys, kuriais – panašūs. Tu anksti keliesi – aš vėlai, tu geri vandenį – aš vyną, tu vengi moterų draugijos – man moterys patinka, tačiau mes panašūs, nes tu tvarkai Bažnyčios turtus – aš sau nieko negailiu, tu turi silpnas rankas – aš kojas, tu Bažnyčią valdai – aš Šventą Imperiją“.

antipopiežius bei Zigmanto politinės reikšmės išaukštinimą³¹. Nepaisant jo kūrybos naujoviškumo XV a. kontekste, kūrybai priskiriamų renesansiškų bruožų, Oswaldas išliko savo epochos – vėlyvųjų viduramžių – atstovu, todėl itin garbingą vietą užima jo religinė-didaktinė poezija. Dominante šiame žanre yra Dievo Motina Marija, Marijos kultas. Tai dažniausiai pasitaikantis siužetas jo kūryboje.

Oswaldo lituanistika

Aptariant minezingerio lituanistiką svarbi jo kūrybos analizė ir kruopštus XIV a. pabaigos – XV a. pradžios šaltinių pažinimas ir įvertinimas. Kaip žinia, Oswaldas savo eilėse keletą kartų mini Lietuvos vardą. Lietuva minima 18³², 44³³, Prūsija ir Rusia – 21 ir 123 dainoje. Istorinė jų informacija skurdi, ryškėja tik vienas faktas, kad tarp daugelio minezingerio aplankyto kraštų buvo ir Lietuva. Aiškesnį vaizdą parodo 123 dainoje minimų Prūsijos ir Rusios aplankymų kontekstas³⁴. Minezingeris užsimena apie karinius žygius Prūsijoje ir Rusioje. Tačiau kada, kokiomis aplinkybėmis tai vyko?

Į šiuos klausimus atsakyti leidžia negausūs rašytiniai šaltiniai Vokiečių ordino archyve, datuoti 1399 m. bei 1402 m. rudens mėnesiais³⁵. Jie itin svarbūs rekonstruojant Oswaldo keliones į Lietuvą, todėl juos verta aptarti išsamiau.

Karaliaučiaus komtūro išlaidų ataskaitoje, datuojamoje 1399 m. spalio 26 – lapkričio 22 d., minima apie sumokėtus pinigų kažkokiam *Wolkensteyner*³⁶. Nėra abejonių dėl to, kad komtūro dokumentuose paminėtas Wolkensteinas ir poetas Oswaldas von Wolkensteinas yra tas pats asmuo. Tą faktą įrodė austrų tyrėjas iš Graco universiteto Antonas Schwobas. Kaip rodo istoriniai šaltiniai, ne vien tik Oswaldas, bet ir kiti jo giminaičiai lankėsi Prūsijoje ir dalyvavo žygiuose prieš žemaičius. Yra žinoma, kad 1401 m. vasarą ir rudenį Prūsijoje lankėsi Oswaldo giminaitis iš motinos pusės Ekchardas von Vilanderis. Jo rašytą laišką paskelbė A. Schwobas. Ekchardo laiškas rašytas Karaliaučiuje 1401 m. lapkričio 13 d. ir adresuotas Brikseno miestie-

³¹ W. B a u m, *Cisaf Zikmund*, p. 153–154; W. B a u m, *Kaiser Sigismund und Oswald von Wolkenstein*, *Jahrbuch der Oswald von Wolkenstein-Gesellschaft*, 1986/1987, Bd. 4, S. 205–206.

³² Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 329: „Gen Preussen Littwan Tartarey Turkey uber mer“.

³³ Ten pat, p. 358: „Durch Reussen, Preussen, Eiffenlant, gen Lytto, Liffen, uber strant“.

³⁴ Ten pat, p. 407: „Jch han gewandelt manig her/ gen Prewssen Rewssen vber mer“.

³⁵ *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*. Auf Veranlassung und mit Unterstützung des Vereins für die Herstellung und Ausschmückung der Marienburg von Erich Joachim, Königsberg, 1896, S. 36, 193.

³⁶ *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*, S. 36: „Item 150 m. Wolkensteyner gegeben“; *Die Lebenszeugnisse Oswalds von Wolkenstein*. Edition und Kommentar, Bd. 1: 1382–1419, Nr. 1–92, hrsg. von A. Schwob unter Mitarbeit von K. Kranich-Hofbauer, U. M. Schwob, Br. Spreitzer, Wien, 1999, S. 19 (toliau – *Die Lebenszeugnisse...*).

čiui Baltazarui³⁷. Iš laiško aiškėja, kad prieš Ekhardą Prūsijoje lankėsi ir Oswaldas³⁸. Netiesiogiai jo apsilankymus Lietuvoje ir Prūsijoje liudija dainose išvardijamų kraštų seka. Dainose galime pastebėti atskirus geografinius masyvus (Rytų Europa, Skandinavija, Britų salos, Prancūzija, Pirėnų pusiasalis), kurie minimi tam tikra tvarka, tarp jų egzistuoja chronologinis ryšys, patvirtinamas kitais šaltiniais. Taigi galime konstatuoti, kad 1399 m. rudenį Ordino dokumentuose paminėtas minezingeris Oswaldas von Wolkensteinas. Kitas, daug sunkesnis klausimas, koks buvo šios kelionės tikslas? Labiausiai tikėtina, kad Oswaldas, kaip ir daugelis kitų Vakarų Europos ir ypač Šventosios Romos imperijos žemių riterių, dalyvavo karo žygiuose į Žemaitiją³⁹. Pagal savo turtinę-socialinę padėtį Oswaldas visais atžvilgiais atitiko standartinio žygių dalyvio charakteristikas: kaip ne kartą minima istoriografijoje, dažniausiai, tiesa, su kai kuriomis išimtimis, į juos vyko garbės ištroškę jauni riteriai, tėvų namuose didesnių perspektyvų neturėję jaunėliai sūnūs, galų gale įvairūs avantiūristai ir laimės ieškotojai. Neturėtų stebinti ir iš Ordino išdo sumokėtos 150 markių. Atvykimas iš Tirolio, pragyvenimo išlaidos Karaliaučiuje iki karo žygio, galų gale lėšos, skirtos reprezentacijai, buvo nemažos ir kone kiekvienas riteris privalėjo skolintis, o didžiausias kreditorius – Ordinas – mielai skolindavo. Ordino išdo knygoje randame ir daugiau iš Tirolio atvykusių riterių, kuriems taip pat buvo išmokami pinigai⁴⁰. Nestebina ir Oswaldas ryšys su Karaliaučiumi. Čia rezidavo Vokiečių ordino maršalas – kariuomenės vadas. Iš čia organizuoti žygiai į Lietuvą⁴¹. Sudėtingiau nustatyti laiką, kada į Prūsiją atvyko ir kada iš jos išvyko Oswaldas. Veikiausiai jo atvykimą reikėtų sieti su periodiškai Ordino rengiamais vasaros ir žiemos žygiais į Žemaitiją. Oswaldas paminėjimas 1399 m. rudenį leidžia manyti, kad jis į Prūsiją atvyko dar 1399 m.

³⁷ *Die Lebenszeugnisse...*, Bd. 1, Nr. 10, S. 28–30.

³⁸ Ten pat, p. 30. Įdomu, kad pats laiško autorius kalba apie dalyvavimą vasaros ir žiemos žygiuose: „Auch wisse lieber Balthasar, daz wir ain guete Sumer reise gethan haben. Nu lasß ich dich auch wissen, daz mir der marshalk des hoch<w>erdegen orden gesagt hat, wie ain guette winter Reise Sol werden d will ich bei beleiben“.

³⁹ W. P a r a w i c i n i, *Die Preussenreisen des europäischen Adels*, Bd. 1–2, Sigmaringen, 1989, 1995, Bd. 1, S. 11, 30–34, 257–264, 272–280; Bd. 2, S. 39–40, 165–183, 210, 216–219, 220; F. B e n n i n g - h o v e n, Zur Technik spätmittelalterlicher Feldzüge im Ost-balticum, *Zeitschrift für Ostforschung*, 1970, Jg. 19, S. 631–651.

⁴⁰ *Marienburgers Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*, S. 56, 89, 104, 145; A. S c h w o b, „Durch Reussen, Preussen, Eiffenlant, gen Litto, Liffen, über strant“ Oswald von Wolkenstein im Deutschorndens-land, *Stuttgarter Arbeiten zur Germanistik Nr. 242: Al Harafisch. Beiträge zur arabischen und deutschen Literatur und Sprache*, hrsg. von A. Hilmi und U. Müller-Speiser, Stuttgart, 1990, S. 162–163 (1400–1402 m. autorius mini į Prūsiją atvykusius Tirolio riterius Zigmantą Šlandersbergą, Johanną Lichtenšteina).

⁴¹ Z. I v i n s k i s, *Rinktiniai raštai*, t. 3: *Lietuvių kovos su vokiečių riteriais XIII–XV amž.*, Roma, 1989, p. 24–25.

vasarą ir dalyvavo vasaros žygyje į Žemaitiją birželio–liepos mėn.⁴². Taip pat galime spėti ir apie jo dalyvavimą plačiai nuskambėjusiame žiemos žygyje 1400 m. sausio 23 – vasario 24 d., į kurį vyko žymūs Vokietijos hercogai, „daugybė garbingų riterių“⁴³.

Kita vertus, neneigiant to, kas buvo pasakyta, verta aptarti abejoną, kylančią iš paties Oswaldo kūrybos. Jis savo kūriniuose mini tik Lietuvos vardą: *Littwan*, *Lytto*⁴⁴, tuo tarpu Žemaitijos vardas lieka nepaminėtas. Autoriaus kūryboje aiškiai matyti noras pedantiškai suregistruoti tas vietas ir šalis, kuriose jis lankėsi. 44 dainoje „Durch Barbarei, Arabia“ pavyko suskaičiuoti net 31 šalį. Dėl šios priežasties Žemaitijos vardo neišvardijimas, jeigu jis dalyvavo minėtuose žygiuose, stebina. Analogija čia galėtų būti kitas keliaujantis poetas, Oswaldo tėvynainis austras Peteris Suchenvirtas (1320–1395), XIV a. antrojoje pusėje lankęsis Prūsijoje ir dalyvavęs žygiuose prieš lietuvius. P. Suchenvirto eilėse apie Lietuvą minima Žemaitija, Šešupė bei Ariogalos, Raseinių vietovardžiai⁴⁵. Antra vertus, po Salyno sutarties sudarymo Žemaitija tapo Ordino valstybės sudedamąja dalimi, taigi Oswaldas galėjo apsiriboti tik bendrinio Prūsijos vardu.

Tokia abejonė leidžia pateikti dar vieną Oswaldo kelionės į Prūsiją alternatyvą. Čia vėl reiktų atkreipti dėmesį į jo eilėse minimą totorių kraštą: „Gen Preussen Littwan Tartarey Turkey uber mer“⁴⁶, „Durch barbarei Arabia/ durch hermany jnperssia/ durch tartary jn suria“⁴⁷ bei 123 dainoje „Willst du im Leid erheitert sein“ žygius į Rusiją. Galime spėti, kad šie paminėjimai nėra atsitiktiniai. Juos galime sieti su XIV a. pabaigos istoriniais įvykiais – 1399 m. rugpjūčio 12 d. Vorsklos kautynėmis. Vytauto vadovaujamas Kryžiaus žygis sulaukė ne tik kaimynų paramos, bet ir oficialaus popiežiaus Bonifaco IX palaiminimo 1399 m. gegužės mėn. Nors Z. Ivinskio nuomone, popiežiaus bulės „pasisekimas begalėjo būti gana ribotas, nes jai skelbti laiko jau beveik nebebuvo“, tačiau tam tikro atgarsio vis tiek sulaukta. Ordinas parėmė šį Vytauto žygį ir išsiuntė Ragainės komtūro Markvardo Salzbacho vadovaujamą Ordino riterių pulką. Tarp jų galėjo būti ir Oswaldas von Wolkensteinas⁴⁸. Šio spėjimo nega-

⁴² SRP, Bd. 3, S. 228; V. Almonaitis, *Žemaitijos politinė padėtis 1380–1410 metais*, Kaunas, 1998, p. 119.

⁴³ SRP, Bd. 3, S. 235–236; *Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376–1430*, ed. A. Prohaska, Cracoviae, 1882, Nr. CCXIV, p. 64–65. Ordino magistro laiške Vytautui informuojama apie rengiamą žygį, minimi atvykstantys svečiai: „Euwer grosmechtikeit, ouch wisse lieber herre, das vaste vil nemlicher erbar geste kegen Pruzsen reize czu czihen gekommen sint, als die irluchten herren herczogen von Gelren [gal Gelderno hercogas prie Maaso Š.v. Vokietijoje] und von Lotringen mit vil erbar ritterschafft“; V. Almonaitis, min. veik., p. 120.

⁴⁴ Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 329, 358.

⁴⁵ SRP, 1863, Bd. 2, S. 155–170 (čia S. 167); Z. Ivinskis, *Rinktiniai raštai: Istorijos šaltinius tyrinėjant...*, p. 79–80.

⁴⁶ Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 329.

⁴⁷ Ten pat, p. 358.

⁴⁸ SRP, Bd. 3, S. 229–230.

lime nei galutinai įrodyti, nei paneigti, kita vertus, tokios alternatyvos neatmeta ir autoritetingiausias Oswaldo biografijos tyrėjas A. Schwobas⁴⁹.

Negalime tiksliai pasakyti, kada Oswaldas von Wolkensteinas paliko Prūsiją, tačiau iš jo biografijos žinome, kad 1400 m. mirus tėvui jis grįžo į Tirolių, o 1401 m. dalyvavo nesėkmingame karaliaus Ruprechto žygyje į Romą. Realiausia data galėtų būti 1400 m. pirmoji pusė.

1402 m. rudenį Oswaldas antrą kartą apsilankė Prūsijoje. Tai vėlgi paliudija Ordino finansiniai dokumentai: 1402 m. lapkričio 16 d. Marienburgo pilies komtūro oficialiame patvirtinime randame paminėtą *Wolkensteyner* pavardę⁵⁰. Iš dokumento aiškėja, kad pinigai Oswaldui išmokėti už nakvynės išlaidas jo viešnagės Marienburge metu. Mums šis liudijimas įdomus dar vienu aspektu: beveik tuo pačiu metu pinigai skolinti ir į Prūsiją pabėgusio kunigaikščio Švitrigailos tarnams Ivanui ir Rostau.

Iš Ordino sąskaitose išlikusių sumokėtų sumų ir asmenų, kuriems tie pinigai buvo sumokėti, aiškėja, kad dažnu atveju išlaidos už nakvynę buvo apmokamos užsienio svečiams ar į Prūsiją atvykusiems pasiuntiniams iš Vokietijos ir kitų kraštų⁵¹. Tikėtina, kad 1402 m. pabaigoje į Prūsiją Oswaldas vyko kaip pasiuntinys, atstovavęs Bozeno žemės komtūru⁵². 1403 m. sausio mėn. Ordino kariuomenė, lydima didelio būrio užsienio riterių, vadovaujama maršalo Wernerio Tetingeno, surengė žygį į Lietuvą, kurio metu kryžiuočiai sunaikino Merkinę, priartėjo netgi prie Trakų⁵³. Diplomatinė misija veikiausiai nesutrukdė Oswaldui dalyvauti šiame žygyje, tačiau dokumentiškai šio fakto mes negalime įrodyti⁵⁴. 1403 m. pirmoje pusėje Oswaldas išvyko iš Prūsijos, nes jau gegužės viduryje žinomas jo apsilankymas Briksene, riterių susirinkime⁵⁵.

Šiais Oswaldo apsilankymais Prūsijoje ir Lietuvoje nesibaigia jo ryšiai su Baltijos jūros regiono kraštais. Tikėtina, kad nauji tiesioginiai kontaktai mezgėsi 1414–1418 m.

⁴⁹ *Die Lebenszeugnisse...*, Bd. 1, S. 19; A. Schwob, min. veik., p. 163: „Eine weitere Möglichkeit wäre, daß er dan mißglückten Feldzug des damals gerade mit Preußen verbündeten litauischen Großfürsten Witold gegen die Tartaren im Sommer 1399 mitgemacht hat“.

⁵⁰ *Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*, S. 193; *Die Lebenszeugnisse...*, Bd. 1, S. 60: „Item 1 fird(ung) 1 schilling wolkensteyner vs der herberge zu losen am donrstage noch Martini“.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Tai neturėtų stebinti. Tiek Oswaldo tėvo giminė Wolkensteinai, tiek motinos – Vilanderiai XIV a. antroje pusėje – XV a. pradžioje palaikė itin glaudžius ryšius, pirmiausia finansinius-ekonominius, su Vokiečių ordino dvarais, parapijomis ir ypač Bozeno komtūrija Tirolyje, plg.: A. Schwob, U. M. Schwob, „Durch Reussen, Preussen, Eiffenlant...“. Beziehungen zwischen dem Deutschen Orden und den Familien Vilanders und Wolkenstein im Spätmittelalter, *Der Schlern*, 1989/63, H. 4, S. 179–191.

⁵³ *SRP*, Bd. 3, S. 264: „do czogin sie ken Merkin, und gewonnen das hus und hertin das land, das dorum was, und czogin vort uf die Strebe und ken Trackin wert.“; W. Paravicini, *Die Preussenreisen*, T. 2, Tab. 49, S. 40.

⁵⁴ *Die Lebenszeugnisse...*, Bd. 1, S. 60: „Der Botendienst mußte für den Wolkensteiner kein Hindernis sein, im Januar und Februar 1403 an der vom Ordensmarschall geleiteten „Winterreise“ teilzunehmen“.

⁵⁵ Ten pat, p. 61.

Konstanco susirinkimo metu. Deja, tam įrodyti vėlgi trūksta aiškesnio istorinių šaltinių paliudijimo. Kita vertus, Oswaldo itineraras bei Vokiečių ordino ir Lenkijos, Lietuvos ginčo peripetijos šiuo periodu leidžia šį tą pasakyti. Turime galvoje Zigmanto Liuksemburgiečio ir Prancūzijos karaliaus Karolio VI tarpininkaujamas paliaubų derybas tarp Vokiečių ordino atstovų ir bendros Lenkijos–Lietuvos delegacijos 1416 m. kovo mėn. Derybos dėl paliaubų sutarties pratęsimo vyko kovo mėn. Paryžiuje. Ordiniu atstovavo Torūnės komtūras Johanas von Selbachas, teisininkas Kasparas Schuwenpflugas, Elzaso žemės komtūras Marquardas von Königseggas⁵⁶, Lenkijai–Lietuvai – Gniezno arkivyskupas Mikalojus Tramba, Zaviša Juodasis bei Jonušas iš Tuliškovo⁵⁷. Po įtemptų debatų dėl atskirų teritorijų 1416 m. balandžio 6 d. buvo pratęstas 1416 m. rugsėjo 8 d. besibaigiančios Brodnicos (Strasburgo) paliaubų sutarties galiojimas iki 1417 m. liepos 13 d.⁵⁸ Keliomis dienomis anksčiau, 1416 m. balandžio 1 d., Zigmantas Liuksemburgietis išdavė Oswaldui apsauginį raštą kelionei į Tirolių⁵⁹. Veikiausiai nesulaukęs paliaubų sutarties pratęsimo, pačioje balandžio pradžioje Oswaldas išvyko iš Paryžiaus. Kita vertus, kovo mėn. antroje pusėje Oswaldas neabejotinai lydėjo Zigmantą ir turėjo būti susipažinęs su besiderančių pusių reikalavimais bei padėti Baltijos jūros regione. Paryžiaus derybos veikiausiai sustiprino prisiminimus apie ankstesnius 1399–1402 m. įvykius. Įsidėmėtina, kad 18 ir 21 dainos, kuriose minima Prūsija, Livonija ir Lietuva, užrašytos taip pat 1416 m. pirmojoje pusėje⁶⁰.

Dar vienas ryškus kontaktas su Lietuva įvyko veikiausiai 1419 m. gegužę. Šiuo laikotarpiu itin suaktyvėjo Jogailos, Vytauto ir Zigmanto Liuksemburgiečio ryšiai. Nesutarimai su Ordinu vertė Jogailą ir Vytautą ieškoti atsvaros Ordino pretenzijoms, kurias tuo metu iš dalies rėmė popiežius Martynas V. Tokia atsvara turėjo tapti Romos ir Vengrijos karaliaus. Jogailos ir Zigmanto sutarimu 1419 m. gegužės 8 d. Košicėje įvyko valdovų susitikimas⁶¹. Jame Jogaila paskelbė savo ir Vytauto sutikimą dėl būsimą arbitražinio sprendimo, kurio teisėju turėjo būti Zigmantas. Iš Oswaldo biografijos žinome, kad 1419 m. pirmojoje pusėje jis lankėsi Vengrijoje. Maža to, gegužės 5 d. Zigmanto dokumente Oswaldas minimas tarp jo palydos Višegrade (Plintenburg, Blin-

⁵⁶ E. R a c z y ņ s k i, *Codex diplomaticus Lithuaniae*, Wrocław, 1845, Nr. 4, s. 198; K. N e i t m a n n, *Die Staatsverträge des deutschen Ordens in Preußen, 1230–1449: Studien zur Diplomatie eines spätmittelalterlichen deutschen Territorialstaates*, Köln, Wien, 1986, S. 627.

⁵⁷ *Jana Długosza Kanonika Krakowskiego Dzieła Wszystkie*, wydane staraniem Alexandra Przędzieckiego, t.V, Kraków, 1869, s. 184.

⁵⁸ Zigmanto Liuksemburgiečio deklaracija dėl paliaubų pratęsimo paskelbta 1416 04 06: *Codex epistolaris Vitoldi...*, Nr. DCLXIII, s. 338; 1416 05 25 Jogaila ir Vytautas Brodnicos paliaubų sutartį patvirtino atskiru dokumentu: ten pat, Nr. DCLXXII, p. 345–346.

⁵⁹ *Die Lebenszeugnisse...*, Bd. 1, Nr. 90, S. 328 (taip pat žr. Nr. 73).

⁶⁰ Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 419, 421.

⁶¹ Z. H. N o w a k, *Międzynarodowe procesy polubowne jako narzędzie polityki Zygmunta Luksemburskiego w północnej i środkowo-wschodniej Europie, 1412–1424*, Toruń, 1981.

denburg). Kelias iš Budos į Košicę ėjo per Višegradą. Tikėtina, kad Oswaldo kelionės tikslas taip pat buvo Košicė. Kelionės motyvai taip pat visiškai suprantami, vargu ar Zigmantas būtų išleidęs minezingerį tokiu atsakingu momentu. Oswaldo, pirmiausia kaip menininko-minezingerio, dalyvavimas valdovų susitikime galėjo užtikrinti deramą reprezentaciją, palankią susitikimo atmosferą. Nežinome, kiek buvo Oswaldo nuopelnų, kad Jogaila priėmė palankų Zigmantui sprendimą. Kita vertus, nors dokumentuose minezingerio buvimas Košicėje nėra paliudytas, tačiau jo apsilankymas Višegrade ir Zigmanto santykių su Jogaila ir Vytautu kontekstas leidžia manyti, jog Košicėje Jogaila susipažino su Oswaldo kūryba.

Daugiau ar mažiau užčiuopiami Oswaldo kontaktai, tiksliau, numanomos jo žinios apie Lietuvą, datuotinos 1430 m. vasaros-rudens periodu, taigi su Vytauto karūnacijos baigiamuoju etapu. 1430 m. viduryje tarp politinių įvykių Vytauto karūnacijos eigai labai svarbus buvo Šventosios Romos imperijos narių susirinkimas Niurnbergo mieste. Pagrindiniai debatai Lietuvos–Lenkijos santykių kontekste vyko balandžio mėn., kai čia savo protestus bei kontrargumentus išdėstė lenkų pasiuntiniai bei Vytauto atstovas Bartolomėjus iš Gurkos⁶². Oswaldo kaip ir Zigmanto tuo metu Niurnberge nebuvo. Kaip leidžia teigti jų itinerarai, Zigmantas į Niurnbergą atvyko 1430 m. rugsėjo 13 d., kartu su juo ir minezingeris⁶³. A. Schwobas nustatė, kad 1430 m. liepos mėn. Oswaldas atvyko į Vieną, kur tuo metu rezidavo Zigmantas, ir nuo to laiko ilgam įsijungė į Zigmanto patarėjų ratą⁶⁴. Kaip tik tuo metu iš Vienos į Lietuvą Zigmantas išsiuntė garsiąją delegaciją, vadovaujamą Jono Krikštytojo Cigalos ir Zigmanto Roto. Oswaldas neabejotinai žinojo apie šią pasiuntinybę bei jos likimą Ordino valstybės pasienyje. Ir vėlesniais mėnesiais Oswaldas turėjo būti gerai susipažinęs su visomis Vytauto karūnacijos peripetijomis. Niurnbergo seimo darbas tęsėsi ir tuo metu, kai čia rugsėjo viduryje atvyko Oswaldas. Zigmanto laišakai Vytautui datuoti tuo laiku leidžia manyti, kad Oswaldui tai nebuvo paslaptis. Paskutinis imperatoriaus Zigmanto laiškas rašytas Vytautui jau po jo mirties Ulmo mieste – 1430 m. lapkričio 8 d.⁶⁵ Imperatoriaus ir jo diplomato keliai tuo laiku taip pat sutapo.

Paskutinis hipotetinis faktas iš Oswaldo kontaktų su Lietuva datuojamas 1433 m. vasaros pradžia. Po imperatoriškos karūnacijos Zigmantas Liuksemburgietis ir Oswaldas iki pat rugpjūčio mėn. viešėjo Romoje. Tuo metu Romos kurijoje vyko Ordino, Švitrigailos ir lenkų atstovų debatai. Ordinui ir nuverstam nuo sosto Švitrigailai atstovavo kryžiuočių prokuratorius Romoje, lenkų interesus gynė žymus kurijos teisininkas Antonio Roselli. 1433 m. birželio 27 d. Ordino prokuratoriaus ataskaitoje

⁶² G. B ł a s z c z y k, *Burza koronacyjna: Polska–Litwa, 1429–1430*, Poznań, 1998, s. 117–119.

⁶³ J. K. H o e n s c h, *Kaiser Sigismund: Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit, 1368–1437*, München, 1996, S. 361; Oswald v o n W o l k e n s t e i n, *Die Lieder*, S. 460.

⁶⁴ Prof. A. Schwobo laiškas autoriui 2002 04 09. *Asmeninis archyvas*.

⁶⁵ *Codex epistolaris Vitoldi...*, Nr. MCDLXII, s. 950–952.

didžiajam magistrui P. Rusdorfiui minima, kad vienoje konsistorijoje A. Rosellis išsakė daug negarbingų žodžių (*etczliche unredliche sache*) Ordino atžvilgiu⁶⁶. Į tai liepos 18 d. popiežiaus akivaizdoje Zigmantas reagavo skundu prieš Lenkiją. Neigiamą imperatoriaus nusistatymą A. Rosellis mėgino suversti Ordino dezinformacijai ir klaidinimui (*daz der Romesche keiser were boslich underweiset*)⁶⁷. Zigmanto reakcija buvo itin karšta. Imperatorius apkaltino Jogailą ir lenkus nuolatiniu kenkimu vokiečiams. Buvo primintos senos nuoskaudos dėl austrų hercogo Vilhelmo ir Lenkijos princesės Jadvygos sužadėtuvių nutraukimo, netgi pareikštos teisės į Lenkijos sostą, nes imperatoriaus motina buvo Lenkijos karalių anūkė, galiausiai paminėta ir Žygimanto Kaributaičio draugystė su husitais⁶⁸.

Aptarti 1416, 1419, 1430–1433 m. įvykiai ir Oswaldo vaidmuo juose sunkiai įrodomi dokumentiškai. Nė viename Zigmanto laiške Vytautui, Jogailai ar Ordino pareiškimams Oswaldas jokiais aplinkybėmis nepaminėtas, nors jo įtaka ir „akcijos“ Zigmanto aplinkoje buvo gana ženklios. Peržvelgę Oswaldo kaip diplomato „specializaciją“ Zigmanto dvare, matome, kad jis atstovavo imperatoriaus interesams Tirolyje (ryšiai su hercogu Fridrichu), svarbią vietą užėmė Oswaldo misijos bažnytiniais klausimais (1414–1418 m. laikotarpis, vėliau kontaktų su Bazelio susirinkimu palaikymas), santykių su šiaurės Italijos miestais-valstybėmis palaikymas. Taigi jis atstovavo Zigmantui Vakarų Europos regione, Baltijos regioną palikdamas nuošalyje. Antra vertus, būdamas artimas Zigmanto diplomatas, jis negalėjo nežinoti kitų Zigmanto užsienio politikos tikslų, taigi ir interesų Baltijos jūros regione, Zigmanto Liuksemburgiečio vykdomos užsienio politikos.

Nepaisant fragmentiškų užuominų apie Oswaldą von Wolkensteiną istoriniuose šaltiniuose, trumpų Lietuvos vardo paminėjimų minezingerio eilėse, jo kūryba ir lituanistiniai ryšiai, liudijantys sudėtingus ir įvairiapusius Lietuvos ir Šventosios Romos imperijos santykius XV a. pirmojoje pusėje, yra svarbūs Lietuvos kultūros istorijai.

⁶⁶ *Die Berichte der generalprokuratoren des Deutschen Ordens an den Kurie*, bearb. von Dr. K. Forstreuter und Dr. H. Koeppen, Göttingen, 1976, Bd. 4, H. 2, Nr. 545, S. 583 (toliau – *Die Berichte*).

⁶⁷ Ten pat, Nr. 555, p. 596.

⁶⁸ Ten pat, Nr. 545, p. 596–597: „...unde vorczalte, wy der konigk von Polen myt den Polen gancz stunden czu vorterben dy Deutschen herren unde deutsche czunge, daz czu beweren, wenne eyne konigynne von Polen Hetwigis genant hatte eynen herczok von Osterrich, den dy Polen vortreben, unde goben der selbigen konigynne desen konigk von Polen, der eyn heyde was unde eyn cebrecher, wenne by des herczok von Osterreich leben czyten her weder willen der konigynne von Polen sy beslyff.<...> dy Polen myt gelde, gute eyner dem andir holfe, daz sy czyhen mochten ken Behemen unde sunderlichen Sigismundo Coributi, des koniges von Polen nefen, <...> czu Behemen czu riten myt also feyl tawsent fulke“.

*Oswaldo von Wolkensteino dainos, kuriose minima Lietuva*⁶⁹

**Es fügt sich
(Nr. 18)**

Sukūrimo laikas: 1416 m. pradžia (Konstancė).

Legenda: rkr. A 9r–10r, rkr. B 7r–8r, rkr. C 17v–18v.

Svarbiausios publikacijos: *Die Gedichte Oswalds von Wolkenstein. Mit Einleitung, Wortbuch und Varianten*, hrsg. von B. Weber, Innsbruck, 1847; *Oswald von Wolkenstein. Geistliche und weltliche Lieder, ein- und mehrstimmig*, bearb. von J. Schatz und O. Koller. Denkmäler der Tonkunst in Österreich, IX/1, Wien, 1902 (Nachdr. Graz, 1959); *Die Gedichte Oswalds von Wolkenstein*, hrsg. J. Schatz, Göttingen, 1904; *Die Lieder Oswalds von Wolkenstein. Unter Mitwirkung von W. Weiss und N. Wolf*, hrsg. von K.K. Klein, Tübingen, 1975; *Oswald von Wolkenstein. Fröhlich geschray so well wir machen*, Melodien und Texte ausgew., übertr. und erprobt von J. Heimrath und M. Korth, München, 1975; *Oswald von Wolkenstein-Liederbuch*, hrsg. von H. Ganser und Rainer Herpichböhm, Göttingen, 1978.

Skelbiama iš: Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 329–331.

Es fügt sich do ich was uon zehen jaren alt/ ich wolt besehen wie die werlt wer gestalt/ mit ellend armüt mangel wankel haiss und kalt/ hab ich gebawt bei cristen kriechen haidden/ Drey pfening jndem peutel und ein stücklin brot/ das was von haim mein zerung do ich loff jn not/ uon fremden freunden so hab ich manchen tropfen rot/ gelazzen seyder das ich wand uerschaiden/ Ich loff ze füss/ mit swerer büss/ bys das mir starb/ mein uatter zwar/ wol viertzen jar/ nye ross erwarb/ wañ eines roupt stal/ ich halbs zu mal/ mit ualber varb/ und des geleich schied ich da von mit laide/ Zwar renner koch/ so was ich doch/ und mastaller/ auch an dem rüder/ zoch ich zu mir/ das war swèr/ in kandia/ und anderswo/ ouch widerhar/ uil manchen kittel was mein bestes klaide/

Gen preussen littwan tartarey türkey uber mer/ gen frankreich lampart yspanien mit zwayen kunges her/ traibmich die mynn auf meines aiges geldes wer/ Ruprecht Sigmund bayd mit des adlers streiffen/ Frantzöisch mörisch katlonisch und kastilian/ teutzsch latein windisch lampertisch reuschisch und roman/ die zehen sprach hab ich gebraucht wenn mir zerran/ auch kund ich findlen trumen paugken pfeiffen/ Ich hab umbfarm/ jnsel und arm/ manig land/ auff scheffen gros/ der ich genos uon sturmes band/ des hoch und nider/ meres gelider/ uast berant/ die swarczen see lert mich ein was begreiffen/ Do mir zerbrach/ mit ungemach/ mein wargatein/ ein koufman was

⁶⁹ Nors Oswaldo von Wolkensteino dainos sulaukė gausaus leidėjų dėmesio, Lietuvoje jis yra beveik nežinomas. Dėl šios priežasties manėme esant tikslinga dar kartą publikuoti rinktinės dainas, susijusias su mūsų istorija. Dainos skelbiamos iš leidinio: Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*. In Text und Melodien neu übertragen und kommentiert von Klaus J. Schönmetzler, München, 1979. Autoriui buvo prieinama tik pastaroji Oswaldo kūrybinių publikacija, todėl kitos svarbiausios publikacijos nurodomos be puslapių numeracijos.

ich/ doch genas ich/ und kom hyn/ ich und ein rewss/ indem gestreuss/ houbgüt ge-
win/ das sücht den grund/ und swam ich zu dem reyffen/

Ain künigin uon Arragon was schon und zart/ da für ich knyet zu willen raicht ich
jr den bart/ mit hendlein weyss bant sy dareun ein ringlin zart/ lieplich und sprach non
mayplus dis ligaides/ Von iren handen ward ich jndie oren mein/ gestochen durch mit
einem messin nädelein/ nach jr gewonheit sloss sy mir zwen ring dorein/ die trüg ich
lang und nennt man sy raycades/ Jch sücht ze stund/ künig Sigmund/ wo ich jn vand/
den mund er spreutz und macht ein kreutz/ do er mich kant/ der rüfft mir schier/ du
zaigest mir/ hie disen tant/ freuntlich mich fragt tün dir die ring nicht laides/ Weib vnd
ouch man/ mich schowten an/ mit lachen so/ newn personier/ kunglicher zier/ die
waren da/ ze päpian/ ir Babst von lun/ genant petro/ der Römisch künig/ der zehent
vnd die von praydes-

Mein tūmes leben wolt ich verkeren das ist war/ und ward ein halber beghart wol
zway gancze jar/ hett mir die mynn das ende nicht erstöret/ Die weyl ich rait und
süchet ritterliche spil/ und dient zu willen ain'frowen des ich hil/ die wolt mein nye
genaden ein' nussen vil/ bys das ein kutten meinen leib bedoret/ Vil manig ding/ mir
do gar ring/ zu handn' ging/ do mich die kappen/ mit dem lappen/ umbefing/ zwar uor
und sey/ mir nye kain meyt/ so wol verhing/ die mein wort freuntlich gen jr gehöret/
Mit kurzzer schnür/ die andacht für/ zum gibel aus/ do ich die kutt/ uon mir do schutt/
jnnebel rauss/ seyde hat mein leib/ mit leid vortreib/ uil mangan strauss/ gelitten und
ist halb mein freud erfröret/

Es wër zu lang sol ich erzellen all mein not/ ia zwinget mich erst ein außeweltes
mündli rot/ da uon mein hercz ist wunt bys jnden bitteren tod/ uor ir mein leib hat
mangen swaiß berunnē/ Dich rot und blaich hat sich uerkert mein angesicht/ wann ich
der zarten dieren hab gewunne phlicht/ uor zittern seuftzen hab ich offit empfunden
nicht/ des leibes mein als ob ich wër verbrunnen/ Mit grossem schrick/ so bin ichdick/
zwayhundert meyl/ uon ir gerößt/ und nye getrößt/ zu kainer weyl/ kelt regen snee/ tet nye
so we/ mit frostes eyl/ ich brunne wenn mich hiczt die liebe sunne/ won ich ir bey/ so ist
unfrey/ mein mitt und maß/ uon ain' frawen/ so müß ich pawen/ ellend strass/ jnwil-
den rat/ bys das genadt/ lat jren hass/ und hulff mir die mein trawren käm zu wunne/

Ujerhundert weib und mer an aller manne zal/ uand ich ze Nyo die wonten jnder
jnsell smal/ kain schöner pild besach nye mentzsch jnainem sal/ noch mocht jr kaine
disemweib geharmen/ Von der ich trag auff mein rugk ein swère hurd/ ach got wesst
sy doch halbe meines laides burd/ mir wër vil dester ringer offit wie we mir wurd/ und
het geding wie es jr müsst erbarmen/ Wenn ich jnellend/ dick mein hend/ offit winden
müss/ mit grossem leiden/ tün ich meiden/ jren gröss/ spat vnd auch frü/ mit kainer rü/
so släff ich süss/ das klag ich jren zarten weyssen armen/ jr knaben maid/ bedenckt

das laid/ die mynne phlegen/ wie wol mir wart/ do mir die zart/ bot iren segen/ zwar
auff mein er/ wesst ich nicht mer/ jr wider gegen/ des müßt mein oug in zähern dick
erbarmen/

Ich han gelebt wol vierczig jar leicht mynner zway/ mit toben wüten tichten singen
mangerlay/ es wër wol zeit das ich meins aigen kindes geschray/ elichen hort jnainer
wiegen gellen/ So kan ich der uergessen nymm' ewiklich/ die mir hat geben müf uff
disem ertereich/ jnaller werlt kund ich nicht finden jren gleich/ auch fürcht ich ser
elicher weibe bellen/ In vrtail rat/ uil weyser hat/ geschäczet mich/ dem ich geuallen/
han mit schallen/ liederlich/ jch Wolkenstein/ leb sicher klain/ u'nünfftiglich/ das ich
ser werlt also lang beginn zu hellen/ Vndwol bekenn/ ich wais nicht wenn/ ich ster-
ben sol/ das mir nicht scheiner/ uolgt wann meiner/ berche zol/ het ich dann got/ zu
seinem gebott/ gedienet wol/ so forcht ich klain dort haisser flamme wellen –

Jr alten weib (Nr. 21)

Sukūrimo laikas: 1416 m. pradžia (Prancūzijoje arba Konstancė).

Legenda: rkr. A 12r/v, rkr. B 9v–10r, rkr. C 24r–25v.

Svarbiausios publikacijos: *Die Gedichte Oswalds von Wolkenstein. Mit Einleitung, Wortbuch und Varianten*, hrsg. von B. Weber, Innsbruck, 1847; *Oswald von Wolkenstein. Geistliche und weltliche Lieder, ein- und mehrstimmig*, bearb. von J. Schatz und O. Koller. Denkmäler der Tonkunst in Österreich, IX/1, Wien, 1902 (Nachdr. Graz, 1959); *Die Gedichte Oswalds von Wolkenstein*, hrsg. J. Schatz, Göttingen, 1904; *Die Lieder Oswalds von Wolkenstein. Unter Mitwirkung von W. Weiss und N. Wolf*, hrsg. von K.K. Klein, Tübingen, 1975; *Oswald von Wolkenstein. Fröhlich geschray so well wir machen*, Melodien und Texte ausgew., übertr. und erprobt von J. Heimrath und M. Korth, München, 1975; *Oswald von Wolkenstein-Liederbuch*, hrsg. von H. Ganser und Rainer Herpichböhm, Göppingen, 1978.

Skelbiama iš: Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 334–335.

Jr alten weib nu frewt ew mit den iungen/ was uns der kalte winter hat betwungen/
das wil der meye/ mit geschraye/ dungen/ mit üsser krafft/ den würczlin geben safft/
Des kalden snees mag er nit lenger tauren/ was sich uersmogen hat in krumbes
lauren/ das wil er wecken/ recken/ schir aus trauren/ laub plümlin plüd/ gras würmli
tierly müd/

Des kalden snees mag er nit lenger tauren/ was sich uersmogen hat in krumbes
lauren/ das wil er wecken/ recken/ schir aus trauren/ laub plümlin plüd/ gras würmli
tierly müd/

Jr voglin smyerbt ewr rauhe kel/ trett auff höher singet hel/ jr wilden tyer vernewt
ewr fel/ hart welgt ewch jnden plümlin gel/ ir freulin gailt ew sunder quel/ gepawer
rewt ein ander mel/ das du den herbst wilt bachen/ Perg ow und tal forschet das geuild/
sich schon erzaigt aus grundes mild/ All creatuer zam und wild/ nach junger frucht
senlichen quillt/ yecz seim gleichen nachgepildt/ mein örsch schreyt gen des mayen
schilt/ des tüt der esel lachen/

Rayen springen/ louffen ringen/ geygen singen/ lat her bringen/ klumpen klingen/ mündli zwingen/ frölich dringen/ gen den freulin zart/ An uerlangen/ well wir bringen/ jnden sangen/ mit verhangē/ Laub die wangen/ mit ermlin vmbfangen/ zünglin zangen/ des frewt sich mein bart/

Wie wol der gauch uon hals nit schon quintieret/ und der frantzöisch hofflich discantieret/ gug gugg/ lieb ruck/ der hal mir bas sonieret/ und frewt mich uil für jöstlins saitenSpiel/ Hecz iagen baissen bierssen schiessen tauben/ uor grünem wald nach pfifferlingen klauben/ mit ainer mayt/ beklait/ von ainer stauden/ den lust ich breys/ für alle hofeweys/ May dein gezellt geuellt mir wol/ wo man gréslin baden sol/ ein yeklich wild besücht sein hol/ da es die jungen birgt vor dol/ trinck tranck katalon spanyol/ dasselb gesangk und paga den zol/ der troschel nicht geleichet/ Jndem selben land so nam ich war/ und secht ir mir icht grawe har/ die trüg ich uon den freulin zwar/ die weysen bainlin wolgeuar/ uerdackt mit roten hosen gar/ und jre liechte öglin klar/ mit swartzer farb bestreichet/ Der mich aine/ die ich mayne/ frewt allaine/ liebgebaine/ wer nicht saine/ mein trauren klaine/ ach die raine/ mitt sys hosen tüch/ Mit den gebunden snüren unden/ gar uerswunden/ wër mein wunden/ und hett funden/ all mein kunden/ jnparys lunden/ frümt ich jr zwen schüch/-

Gar waidentlich tritt sy den firlifanczen/ jr hohe sprüng unweiplich sind zu tanzen/ ouch hat sy phlicht/ des angesicht/ zu verglanczen/ dieselbig mayt/ die ring inoren trait/ Mein langer bart der hat mir dick verschroten/ uil manchen schmutz uon zarten mündlin roten/ die schöne wenglin für die hendlin botten/ wenn sy die leut emphiengen mit gedreut/ Jr neglin rot mich machen krank/ die sein gewundn krump zu lanck/ nider auff die erden ist ir swanck/ siczen pfligt sy sunder wanck/ ouch lob ich den umbehanck/ bey den betten uor den klanck/ zu ainlicz von der gloggen/ jspania preussen soldans lant/ Tenmarck reussen eyfen strant/ Afferen frankreich engelant/ flandern bickardi prabant/ Cippern Nappel Romani duscant/ Reynstram wer dich hat erkant/ bistus der freude tocken/ Da sybly müßly/ füßli fißly/ henn klüßly/ kompt jns hüßli/ werffen ein tüßli/ sußa süßly/ nyena grüßli/ well wir sicher han/ Cléry metzly/ elli ketzli/ tünt ein setzly/ richt ewr lèzly/ vach das r?tzly/ tula h?tzly/ trucza träczly/ der uns freud vergan/

Durch barbary Arabia

(Nr. 44)

Sukürimo laikas: 1426 m. žiema, [b. v.].

Legenda: rkr. A 49r/v, rkr. B 18v–19r, rkr. C 47r–48r.

Svarbiausios publikacijos: *Die Gedichte Oswalds von Wolkenstein. Mit Einleitung, Wortbuch und Variante*, hrsg. von B. Weber, Innsbruck, 1847; *Oswald von Wolkenstein. Geistliche und weltliche Lieder, ein- und mehrstimmig*, bearb. von J. Schatz und O. Koller. Denkmäler der Tonkunst in Österreich, IX/1,

Wien, 1902 (Nachdr. Graz, 1959); *Die Gedichte Oswalds von Wolkenstein*, hrsg. J. Schatz, Göttingen, 1904; *Die Lieder Oswalds von Wolkenstein. Unter Mitwirkung von W. Weiss und N. Wolf*, hrsg. von K.K. Klein, Tübingen, 1975; *Oswald von Wolkenstein. Fröhlich geschray so well wir machen*, Melodien und Texte ausgew., übertr. und erprobt von J. Heimrath und M. Korth, München, 1975; *Oswald von Wolkenstein-Liederbuch*, hrsg. von H. Ganser und Rainer Herpichböhm, Göppingen, 1978.

Skelbiama iš: Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 358–359.

Durch barbarey Arabia/ durch hermany jnperssia/ durch tartary jn suria/ durch
Romany jntürggia/ ybernia/ der sprüng han ich uergessen/ Durch reussen preussen
eyffenlant/ gen **lytto** lyffen übern strant/ gen Tennmarckh sweden jn prabant/ durch
flandern franckreich Engelant/ und Schottenland/ hab ich lang nicht gemessen/ Durch
Arragon kastilie/ Granaten und Afferen/ auss portugal yspanie/ bys gen dem vinstern
steren/ uon profentz gen Marssilie/ Jnraces vor Saleren/ daselbs belaiß ich Ander E/
mein ellend da zu meren/ vast ungeren/

Auff einem runden kofel smal/ mit dickem wald umbfangen/ uil hoher berg und
tieffe tal/ stain stauden stöck snee stangen/ der sich ich teglich ane zal/ noch aines tüt
mich pangen/ das mir der klainen kindlin schal/ mein oren dick bedrangen/ hand
durch gangen/

Wje vil eren ye beschach/ uon fürsten künigin gefach/ und was ich freuden ye
gesach/ das büß ich under ainem dach/ mein ungemach/ der hatt ein langes ende/ Vil
gütter wicz der gieng mir not/ seyð ich müßsorgen vmb das brot/ darzw so wirt mir vil
gedrot/ vnd tröst mich nyena mündli rot/ den ich Ee bott/ die lassen mich ellende/
Wellent ich gugg so hindert mich/ köstlicher ziere sinder/ der ich E pflag da für ich
sich/ newr kelber gaiss böck rinder/ und knospot leut swarcz hässeleich/ vast rüssig
gen dem winder/ die geben müt als sackwein vich/ vor angst slach ich mein kinder/
offt hin hinder/ So kompt ir mütter zü gebraust/ zwar die begynnt zu schelten/ gäb sy
mir aines mit der fawsst/ des müsst ich ser engelten/ sy spricht wie hastu nu erzausst/
die kind zu ainem zelten/ ab jrem zoren mir da graust/ doch mangeln ich sein selten/
scharpff mit spelten/

Mein kurzweil die ist mangerlay/ newr esel gesang und pfawen geschray/ des
wunscht ich nicht mer vmb ain ay/ uast rawscht der bach newr hurlahay/ mein houbt
enzway/ das es begynnt zu krancken/ Also trag ich mein aigen swër/ téglicher sorg vil
böser mër/ wirt howenstain gar seldn lër/ möcht ichs gewenden an geuër/ oder wer
das wër/ dem wolt ich ymm' dancken/ Mein lanndesfürst der ist mir gram/ von böser
leutte neyde/ mein dienst die sein jm widerzam/ das ist mir schad und laide/ wie wol
mir susst kain fürstlich stam/ bey meinem güten ayde/ nye hat geswecht leib er güt
nam/ jn seiner fürsten waide/ köstlich raide/ Mein freund die hassen mich überayn/ an
schuld des müß ich greysen/ das klag ich aller werlt gemayn/ den frūmen und und
den weysen/ darzü vil hohen fürsten rain/ die sich jr er land preysen/ das sy mich
Armen wolckenstein/ die wolfnicht lan erzaisen/ gar verwaysen/

**Der seines laids ergeczt well sein
(Nr. 123)**

Sukürimo laikas: 1415 m., [b. v.].

Legenda: rkr. A 33v–34r.

Svarbiausios publikacijos: *Die Gedichte Oswalds von Wolkenstein. Mit Einleitung, Wortbuch und Varianten*, hrsg. von B. Weber, Innsbruck, 1847; *Oswald von Wolkenstein. Geistliche und weltliche Lieder, ein- und mehrstimmig*, bearb. von J. Schatz und O. Koller. Denkmäler der Tonkunst in Österreich, IX/1, Wien, 1902 (Nachdr. Graz, 1959); *Die Gedichte Oswalds von Wolkenstein*, hrsg. J. Schatz, Göttingen, 1904; *Die Lieder Oswalds von Wolkenstein. Unter Mitwirkung von W. Weiss und N. Wolf*, hrsg. von K.K. Klein, Tübingen, 1975; *Oswald von Wolkenstein. Fröhlich geschray so well wir machen*, Melodien und Texte ausgew., übertr. und erprobt von J. Heimrath und M. Korth, München, 1975; *Oswald von Wolkenstein-Liederbuch*, hrsg. von H. Ganser und Rainer Herpichböhm, Göppingen, 1978.

Skelbiama iš: Oswald von Wolkenstein, *Die Lieder*, S. 406–407.

Der seines laids ergeczt well sein/ vnd vngenecht beschoren fein/ der ziech gen
Costnicz anden Rein/ ob jm dy rayß wol füge/

Darjnn so wont mang frewlin zart/ dy kunnen grasen jn dem part/ ob sich kain har
darjnn verschart/ dz er nit gn'trüge/

Mit ainer so traib ich den schimpf/ zwar des gewan ich vngelimpf/ des lert sy
mich ain süssen rimpf/ Als der mich wol ersliege/

Ain hand sy mir im part vergaß/ dye langen har sy darawß las/ dy weyl der kurc-
zen aines was/ sy daucht es wären kryege-/

Hör trawt gesell was ich dir seg/ genesch wil haben allzeit sleg/ ain andre dy
zaigt mir den weg/ mit ain' fewst zum oren/ Das mir dz besser aug verging/ wie ich
die ertrunck zarg ueruieng/ vnd meinen tryel vast darumb hieng/ des E wurd ich zum
toren/ Vnd wer aim leicht dz ist ain gelt/ schön Els vnd Äll gant den zelt/ hin gumpn'
vber twerches veld/ des hab wir me verlorn/ Der leib mich da erfrewet ser/ des ward
mein arm' part entwer/ geströwet jndy stuben hin vnd her/ recht als der sat das korn/-

Do ich gedacht an podamsee/ ze stund tet mir der pewtel we/ mit schiling ich das
Abc/ must leren pey der wyde/ Zal gilt du must was ir gesangk/ dem Stainbrecher von
nesselwangk/ vil zornikleichen gen mir klanck/ wes ich dort haim nit plybe/ Jn daucht
ains wol ich wär ain flasch/ er nam das gelt liess mir dy tasch/ ich wil das er des
klainen gnäsch/ noch kainem nit verczig/ Jch han gewandelt manig her/ gen preussen
Rewssen vber mer/ Zwar ich gesach nie scherpffer wer/ von schinden schaben g'me/

Ain hoch gepräng von klainem glancz/ vast edel nöttig swacher swancz/ was vns
nicht was vns nicht tewr andem tancz/ zu Costnicz dort jnswaben/ Vnd het ich funden
insolchem lauf/ so wolfail aller hendlin kauf/ der peitel wer mir selten auf/ getan
meinem gelt ze schaden/ Was ich mein tag ye hab gelert/ dz dawcht die frewlin gar
vnwert/ sy sprach ich wer ir hewr als verd/ die ab mir wand den kragen/ jch sayt

junckfraw pleibt jnnd' hewt/ ja seyt jr auch als ander lewt/ oder ist eweer leib von
gold gedrewt/ das mocht jr vns doch sagen-

Zwar mir sayt ainst ein weyse mugg/ geleiche purd prech nymd den rugg/ und
slechte gwin ein edle brugg/ dy mocht man gen vnd reiten/ Wer vber well der vber
walcz/ vil manig went sy sey gephalcz/ vnd dy gar höhlichen kalcz/ sy möcht der
lewt noch peitten/ Ain yegklichs geuelt jm selber wol/ des ist dy welt der toren vol/
wenn ich von Costnicz schaidē sol/ des emphind ich an der seitten/ Jch preyß den
edlen guldin schlegel/ zu dem so ker ich meinen segel/ ett wo ich inder welt hin ker/
des lob ich seldom meyde/

WHAT DID GERMAN POET OSWALD VON WOLKENSTEIN (1377–1445) OF THE 15TH CENTURY KNOW ABOUT LITHUANIA?

Summary

ŽYDRŪNAS MAČIUKAS

The article deals with the narrow aspect of political, military and cultural relations of the Grand Duchy of Lithuania and the Holy Roman Empire looking at it through the prism of life and work history of one of the most distinguished Minnesingers of the late Middle Ages – Oswald von Wolkenstein. Chronological boundaries of the article (the end of the 14th – the first third of the 15th centuries) are related to Lithuanian relations of Oswald von Wolkenstein. Two main problems are raised in the article, first, the biography and creative work of Oswald von Wolkenstein has been presented in the context of the beginning of the 15th century, second, an attempt has been made to trace back and analyse direct and indirect Oswald von Wolkenstein' relations with Lithuania. Historical data have been collected on the basis of the published creative work of the minesinger, the archival material that has been published, in the first place, the publication of the sources of the Professor of Graz University Anton Schwob *Die Lebenszeugnisse Oswalds von Wolkensteine*. Edition und Kommentar, Bd. 1: 1382–1419, No. 10–92. Herausgegeben von Anton Schwob unter Mitarbeit von Kranich-Hofbauer, Ute Monika Schwob, Br. Spreitzer, Wien, 1999, the articles kindly sent by the same Professor, synthetic works on the history of German literature.

Oswald von Wolkenstein's biography and creative work have been presented from general studies of the German literature, the biographies of the minesinger written by D. Kühn and A. Schwob were not available to the author. Irrespective of that we think that the most important stages of his life and creative work such as the journey to the Holy Land, diplomatic missions of the time of Constanz meeting around Europe, journeys related to the creative activity of the Minnesinger, his political and diplomatic career in 1430–1434 crowned with the Dragon Order, assessment of his creative heritage have not been left unnoticed.

The Lithuanian side of the article, first and foremost, is based on the facts of Oswald von Wolkenstein' creative work – in his autobiographical songs he mentioned the name of Lithuania several times. It is clear from the context of the songs that the Minnesinger visited Lithuania and the eastern coast of the Baltic Sea. Unfortunately, the creative work of the poet provides no more detailed facts. We managed to build a more complete picture based on possible alternatives on the basis of some sources of the German Order, published archival documents, which reproduced Oswald's biography and the context of relations between German Order and the Grand Duchy of Lithuania at the end of the 16th century and the beginning of the 15th century.

The official document of the Order dated back to the end of October – the beginning of November 1399 mentions the name of Wolkenstein. There is no doubt that the document mentions Oswald Wolkenstein. This fact is proved by a letter written by Oswald's relative, which was published and discussed by Professor A. Schwob. Another problem is how to interpret that fact, that is, to reveal the purpose of Oswald's visit to Prussia. In our opinion there might be two alternatives. First, the purpose of Oswald's journey to Prussia could have been his desire to take part in a military march to Samogitia. In accepting this alternative and taking into account the fact that Wolkenstein's name was mentioned in the documents of the Order, we can make a supposition that the Minnesinger participated in the summer march of 1399 and the winter march of 1400. On the other hand, he does

mention the name of Samogitia in his verses. This allows us to formulate another alternative, which is not at variance with the facts available – Oswald could have participated in the battle of Vorskla on 12 August 1399. Though we do not find any description of the battle in his works we come across a mention of the Tartar land *Gen Preussen Litwan tartarey, durch tartary jn suria* in several places.

In the autumn of 1402 Oswald visited Prussia for the second time. This is again testified to by the financial documents of the Order: the official confirmation of the Commendator of the Marienburg Palace of 16 November 1402 mentions the name of *Wolkensteyner*. It becomes clear from the documents that money was paid to Oswald to cover expenses of accommodation during the time of his visit to Marienburg. Most probably at the end of 1402 he arrived in Prussia as an envoy representing the Commendator of Bozen land. In January 1403 the Army of the Order accompanied by a large group of foreign knights led by Marshal Werner Tetigen, organised a march to Lithuania during which the crusaders destroyed Merkinė, and came as near as Trakai. The diplomatic mission most likely did not interfere with Oswald's participation in that march, however, we cannot prove this fact by documents. In summing up we can maintain that Oswald's relations with Lithuania, which have been confirmed by documents, date back to the period between 1399 and 1403. Oswald's relations with Lithuania of the later period, or accurate data about it remain hypothetical, however, indirect facts show that he had such information. In such a case it is referred to the periods of 1414–1419 and 1430–1433. The first period is related to the time of the Constanz meeting and the events shortly following it; the second period is related to the end of the process of crowning Vytautas and discussions of conflicts between Lithuania, the Order and Poland on the international arena in 1432–1433.

We know that in March 1416 Oswald accompanied Sigismund of Luxembourg on the latter's visit to Paris. At the same time, in March, the negotiations between the representatives of the Order and Lithuania-Poland for continuing the armistice went on. The Minnesinger did not wait for the continuation of armistice on 6 April 1416, however, without doubt, he was acquainted with the demands of the negotiating parties and the situation in the Baltic Sea Region. The negotiations in Paris most probably strengthened his reminiscences about the former events of 1399–1402 – it should be noted that songs 18 and 21, in which Prussia, Livonia and Lithuania are mentioned were also written down in the first half of 1416.

In the first half of 1419, including May, Oswald visited Hungary. This period is important because at that time relations between Jogaila and Sigismund of Luxembourg especially intensified. On 8 May the meeting of the Rulers took place in Košice in which Jogaila announced his and Vytautas' consent as to the future arbitrage decision, making Sigismund its judge. On May 5 Oswald was in the Višehgrad Palace, whereas some days later, on 8 May the meeting between Jogaila and Sigismund took place in Košice. It is likely that he went together with the King, unfortunately, his presence there was not confirmed by any documents.

During the final stage of Vytautas' crowning process, from July 1430 Oswald joined the group of advisers to Sigismund again. It was at that time that Sigismund sent the renowned J.B. Cigala and Zigismund Rot legation to Lithuania; somewhat later he sent the second legation headed by the Archbishop of Magdeburg Günter von Schwartzburg. During that period Oswald's service and the policy pursued by Sigismund followed the same direction.

The last episode was dated to the beginning of summer of 1433. When accompanying Emperor Sigismund in Rome, Oswald again came in touch with the affairs of Lithuania, Poland and the Order. Debates between the representative of the dethroned Švitrigaila and Polish diplomats were held in the presence of Sigismund and the Pope Eugene IV. During the debates a broad context of relations between the German Order, Lithuania and Poland of the 15th century were drawn into the

arena of political disputes, old wrongs and ambitions were brought to mind. However, like the previous cases, a more significant role that Oswald von Wolkenstein played in the debates has not been completely revealed.

Irrespective of fragmental hints about Oswald von Wolkenstein made in historical sources, a brief mention of the name of Lithuania in the Minnesinger's verses, Oswald's creative work and Lithuanian relations are significant to the history of Lithuania's culture and testify to complicated and many-sided relations between Lithuania and the Holy Roman Empire in the first half of the 15th century.

Gauta 2002 m. liepos mėn.

Žydrūnas M a č i u k a s (g. 1974 m.). Vilniaus pedagoginio universiteto Istorijos fakulteto asistentas, Lietuvos istorijos instituto doktorantas. Disertacijos tema – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Šventosios Romos imperijos santykiai XV a. 4-ajame dešimtmetyje.

Lietuvos istorijos institutas, Kražių 5, Vilnius LT-2001,
el. paštas: zmaciukas@hotmail.com